KAREN BLIXEN OG JENS AABEL

AF

KNUD PRANGE

I Karen Blixens fortælling Storme er der en af personerne, der beretter en historie om sin farmors farfar, JENS GUTTORMSEN AABEL[1]. Det siges at Jens Aabel var en velstående mand og allerede noget til års, da i februar måned år 1717 den store ildebrand om natten udbrød i „vor by", d.v.s. Christianssand. Karen Blixen fortsætter: „Det var en svær ulykke, mere end tredive huse blev på seks timer lagt i aske. Man berettede at det vældige ildskær på himlen blev set i Lillesand og fra skibe som lå udfor Mandal. Det blæste den nat en storm af nordvest, så at ilden, der først havde fat i Lillegade, løb lige mod min tipoldefaders hus og lagre på Vestergade, og man måtte tro dem ganske fortabt.

Allerede havde Jens Guttormsens husfolk og butikssvende taget fat med at udbære pengekasse og bøger. Mange mennesker havde samlet sig i den anden ende af gaden, og nogle iblandt dem græd for den gode mands skyld som nu skulle se alt hvad han i sit liv havde samlet gøres til intet. Så nær var ilden, har folk fra den tid fortalt mig, at der midt i vinternatten var varmt i gaden som i et bagehus.

Da, min pige, fortsatte den gamle reder, kom Jens Aabel ud af porten med sin vægt i den højre hånd og sit alenmål i den venstre. Han gik frem på gaden og talte med høj stemme så at alle hørte det. „Her står jeg," sagde han, „købmand Jens Guttormsen Aabel, med min vægt og med mit mål. Har jeg i mine dage gjort uret brug af nogen af dem, da far storm og ildebrand, frem over mit hus. Men har jeg omgåedes disse retfærdige ting som en retfærdig købmand, da lade I to vilde Guds tjenere huset stå, så at det i kommende år kan tjene mænd og koner i Christianssand som før."

Og just da, berettede gamle Jochum Hosewinckel, just en kort stund efter at han havde sluttet at tale, da så alle mennesker i gaden

[1] Karen Blixen: Skæbne-Anekdoter, 1958, s. 127 ff.

at vinden blafrede og et minut holdt helt inde, så at røg og gnister slog ned over dem. Men straks derpå vendte vinden sig og gik fra nordvest til stik nord, og ildebranden løb uden om Vestergade og ned imod torvet. Jens Aabels hus var da udenfor fare, og man kunde bære de ting ind som man fornylig havde båret ud."

Der er fortællinger der er så gode, at de fortjener at være sande, og ovenstående fortælling viser sig da også at være det. Den er imidlertid ikke hændt for Jens Aabel i Christianssand, men for købmanden JENS SØRENSEN WINTHER i Aarhus.

I en beretning om sin slægt, skriver RASMUS WINTHER (1680–1767[1]), at hans farfar Jens Sørensen Winther „var rådmand i Aarhus og så redelig en handelsmand, at, da der var tændt ild i hans hus, og det havde anseelse, at alting skulle gå under ved brand, lagde han for alles øjne sine hænder sammen og i al ydmyghed bad, at det han ejede af det timelige måtte uden redning brænde, dersom han med sit vidende havde handlet uredelig, så vidt han var en handelsmand, men dersom Guds barmhjertighed havde fundet redelighed i hans handel, bad han at ilden måtte dæmpes, hvilket også skete."

Der kan næppe være tvivl om, at man i denne korte beretning har råstoffet til Karen Blixens fortælling om Jens Aabel, og det kan derfor have en vis litteraturhistorisk interesse at sammenligne de to skildringer af hændelsen. Det kan tilføjes, at Karen Blixen lader sin købmand bo i Vestergade, mens det ikke fremgår af sammenhængen, hvor Jens Winther boede. Da der blev afholdt skifte efter ham i 1674[2], hedder det, at skiftet blev afholdt i den afdødes gård og våning på Vestergade her i staden. Man fristes til at spørge, om Karen Blixen ligefrem har foretaget arkivstudier, eller om hun rent tilfældigt er slået ned på det rette gadenavn.

Men nu fortæller forfatterinden jo ikke historien om Jens Winther men om Jens Guttormsen Aabel, så det er naturligt at spørge, hvor har hun dette navn fra, ja har der i det hele taget levet en mand ved navn Jens Aabel?

Det sidste spørgsmål er let at besvare, og svaret er bekræftende. Jens Guttormsen Aabel var købmand i Christianssand, han blev født i 1717 – netop det år, Karen Blixen lader branden foregå – og han døde 1806.[3] Der er to grunde til at han optræder i „Storme", og den første

[1] Præsten i Ørbæk Rasmus Pedersen Winthers beretning om sin slægt og sit liv, udg. af Axel Kofod, Kbh. 1934, specielt s. 26.

[2] Aarhus bys skifteprotokol 1669–78 fol. 230, Landsarkivet i Viborg, B 56–414.

[3] Hartvig Munthe: Aabel, Leigh og Pavels, Christiania 1903, s. 35 ff.

grund kan igen fortælle os lidt om, hvordan Karen Blixen arbejdede som forfatter.

Den person, der i Storme får fortalt Jens Aabels historie er novellens hovedperson, MALLI Ross. Hendes far var en skotsk skibskaptajn, der hed ALEXANDER Ross, og hvis skib engang led havari på vej til Riga, så at han måtte blive liggende i en lille norsk fjordby sommeren over. Her giftede han sig med en ung pige, men da skibet igen blev klart, sejlede han igen bort, og ingen så siden noget til ham. Byens folk begyndte at tale om, at kaptajn Ross aldrig havde tænkt sig at komme tilbage, og der blev også sagt, at han allerede havde haft en kone hjemme i Skotland.[1]

Men lad os vende tilbage til Jens Aabel. Ifølge den trykte stamtavle over slægten havde Jens en søn, JØRGEN JENSEN AABEL. Han var født i Norge, men kom som ung til Sæby, hvor han i efteråret 1777 giftede sig med MAREN SEVERIN SØRENSDATTER. Ifølge stamtavlen havde hun en søn af et tidligere ægteskab, men en håndskreven tilføjelse i det exemplar af stamtavlen, som findes på Landsarkivet i Viborg oplyser – hvad der iøvrigt kan bekræftes med arkivalsk materiale – at sagen hænger lidt anderledes sammen.

I en indberetning fra Fladstrand (Frederikshavn) toldkammer[2] hedder det: „at her i Fladstrand d. 16. november (1775) er indstrandet og forulykket kaptajn ANDREAS BEAN fra Skotland i England med en jagt. Er kommet fra Gottenborg (Göteborg) og destineret til bemeldte Skotland med en ladning svensk jern, fyrrebord og fyrreplanker, som alt her er i land bjerget og oplagt her på toldboden. Jagten har de fået ud af grunden igen og oplagt i Sæby å for der at lade den reparere".

Videre kan man se i Sæbys kirkebog – og det er denne oplysning, der er tilføjet i Landsarkivets exemplar af Aabel stamtavlen – at d. 24. januar 1777 fremstilledes i kirken Hans Severin. Hans mor var pigen Maren Severin Sørensdatter – der siden blev gift med Jørgen Aabel – og som barnefar blev udlagt en engelsk skibskaptajn Andreas Bind. „Han kom her op til Sæby å med sit ved Fladstrand strandede fartøj og logerede vinteren over 1776 og rejste siden herfra ved påsketider i samme år hjem igen med sit førende fartøj". Påskedag det år var d. 7. april.

Her er altså igen et motiv i „Storme", som kan føres tilbage til

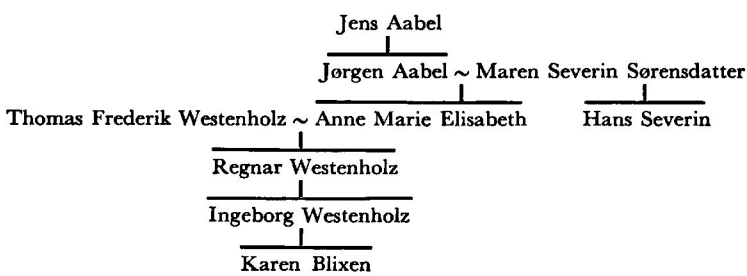
[1] Skæbne-Anekdoter, s. 83 ff.).

[2] Indberetninger om strandinger 1773, 75, 77–79 og 81, i Aalborghus m. fl. amters arkiv, Landsarkivet i Viborg, Bo. D-243.

en virkelig tildragelse, men hvorfra kender Karen Blixen denne begivenhed, som jo ikke var omtalt i den trykte stamtavle?

Det er nævnt, at den person, der fortæller Jens Aabels historie for Malli, var et barn af Jens Aabels sønnedattersøn.[1] Den historiske Jens Aabel havde som omtalt sønnen Jørgen Aabel, hvis datter ANNE MARIE ELISABETH blev gift med byfoged THOMAS FREDERIK WESTENHOLZ. I dette ægteskab fik hun sønnen REGNAR WESTENHOLZ, hvis datter INGEBORG var Karen Blixens mor. Jens Aabel er altså Ingeborg Westenholz' farmors farfar, ligesom novellens Jens Aabel er fortællerens farmors farfar. Når slægtskabets art beskrives så nøjagtigt i „Storme" – Karen Blixen kunne jo blot have skrevet tipoldefar – betyder det sikkert, at der her meddeles en rent historisk oplysning. Derved identificeres fortælleren og Ingeborg Westenholz, så man må sikkert regne med, at Karen Blixen har fået fortalt historien om den skotske skibskaptajn af sin mor. Kæden er heller ikke længere, end at Ingeborg Westenholz som ung kan have hørt sin farmor berette om tildragelsen. Ingeborg var født 1856, og hendes farmor, der døde i 1880, var just en halvsøster til skibskaptajnens søn i Sæby.

Hermed går puslespillet op. Man ser, hvordan Karen Blixen i novellen bruger stof hun kender fra læsning og udnytter navne og begivenheder i sin egen slægts historie. Men hun kombinerer elementerne frit, og med ordene: farmors farfar angiver hun selv sin kilde.

[1] Jens Aabel var hans farmors farfar.